

ravlinnia]." *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* 4 (2015): 51. Print.

8. Pakhnin, M.L. "Essence, forms and functions of mass communication under modern conditions. [Sutnist, formy ta funktsii zasobiv masovoi komunikatsii v suchasnykh umovakh]." *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva* 3 (2016): 14. Print.

9. Pakhnin, M.L. "Specific features of state information policy in advanced countries worldwide [Osoblyvosti derzhavnoi informatsiinoi polityky v rozvynenykh krajinakh svitu]." *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia* 4 (2014): 47. Print.

10. Solovyev, A.I. "Political communication: on problem of theoretical identification [Politicheskaya kommunikatsiya: k probleme teoreticheskoy identifikatsii]." *Politicheskie issledovaniya* 3 (2002): 9. Print.

11. *Ukraine: information and freedom of speech [Ukraina: informatsiia i svoboda slova: zbirnyk zakonodavchyykh aktiv, normatyvnykh dokumentiv ta statei fakhivtsiv]* (1997): 466, 832. Print.

12. Shportko, O. "Public policy domain [Pole publichnoi polityky]." *Polit. Menedzhment* 5 (44) (2010): 90–96. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.1240834

УДК 351 (045)

Миколаєць А. П., к.держ.упр., МАУП, м. Київ

*Mikolaets A., Ph.D., lecturer, Interregional Academy of
Personnel Management, Kyiv*

ПІДХОДИ ДО ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ

APPROACHES TO THE DEMOCRATIZATION OF UKRAINIAN SOCIETY AND DIRECTIONS FOR ITS FURTHER DEVELOPMENT

Зазначено, що на думку деяких науковців влада держави, повинна бути обмежена в користь громадянського суспільства. І чим більше впливу має громадськість, тим більше воно регулює суспільні процеси, і тим менше воно потребує державної влади.

Ключові слова: *влада, держава, громадянське суспільство, громадськість, деспотизм, демократія, гегелівська концепція, еволюція соціальної матерії, науперизація населення; система державного управління, державотворчі процеси.*

It is noted that according to some scholars, the state power should be limited to the benefit of civil society. And the more influence the public has, the more it regulates social processes, and the less it needs state power.

Keywords: *state power, civil society, public, despotism, democracy, Hegelian concept, evolution of social matter, pauperization of the population; system of public administration, state-building processes.*

Постановка проблеми. Визначальним чинником розвитку демократії в державі є встановлення гармонійних відносин між владою і громадянами. З метою сприяння цьому процесу вирішального значення набуває створення децентралізованої системи державного управління, передбаченої Стратегією сталого розвитку «Україна - 2020», схваленою Указом Президента України [4]. Це дозволяє підвищити якість управління шляхом розширення представництва, реалізації та захисту інтересів місцевих спільнот й окремих громадян, у тому числі шляхом надання адміністративних послуг і наближення влади до громадян, до їх потреб та проблем. З позицій нинішнього етапу державотворення доцільним виглядає дослідження особливостей та сучасних підходів іноземних науковців до демократизації українського суспільства та напрямів його подальшого розвитку.

В кінці XVIII століття з активним розвитком промислової економіки, товарно-грошових відносин, що спричинило за собою становлення нової індустріальної цивілізації, на перший план висувається проблема взаємодії громадськості і держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед праць українських учених, які досліджують проблеми становлення та розвитку демократичної держави, зокрема системи державного управління, громадянського суспільства, доцільно відзначити роботи В. Андрущенка, В. Авер'янова, В. Бакуменка, В. Бебика, В. Бодрова, І. Бойченка, Т. Бутирської, О. Валевського, В. Горбатенка, І. Грицяка, О. Забужко, Г. Зеленько, Ю. Кальниша, Карася, Ю. Ковбасюка, А. Колодій, І. Кресіної, В. Кременя, О. Лазоренка, М. Мокляка, Н. Нижник, О. Оболенського, А. Пахарева, М. Пірен, В. Ребкала, Рижих, Ю. Римаренка, Ф. Рудича, С. Серьогіна, Г. Ситника, С. Телешуна, В. Тертички, М. Томенка та ін. У контексті дослідження вітчизняного державотворення та його демократизації науковий інтерес становлять праці В. Мартиненка, Т. Бутирської, В. Семенова, Ю. Конотопцевої, К. Плоского, О. Бухтатого, О. Крутій, О. Терент'євої, Р. Козенка, В. Заблоцького, В. Філіпчука.

Постановка завдання. Метою статті є огляд, аналіз та узагальнення досліджень іноземних науковців, щодо застосування, використання теорій демократизації та підходів до державотворчих процесів, а також визначення громадськості та взаємовідносин її з державою.

Виклад основного матеріалу. Відбувається протиставлення цих понять, що відбивають дві взаємопов'язані сфери суспільного буття. У роботах Т. Пейна, І. Канта, А. де Токвіля, Т. Джефферсон та інших. Представлено розуміння громадськості як неполітичної сфери суспільства, яка протистоїть державі і включає в себе різні громадські союзи і асоціації, інститут сім'ї,

структури, пов'язані з підприємницькою діяльністю.

У концепції Т. Пейна (1737-1809) громадськості протиставлено державі, яка вважається злом, але злом необхідним. І чим більше суспільство обмежує владу держави, тим краще. Влада держави, на думку філософа, повинна бути обмежена в користь громадянського суспільства. І чим більше впливу має громадськість, тим більше воно регулює суспільні процеси, і тим менше воно потребує державної влади.

Уряд не має права довільно змінювати конституції і основні законодавчі акти, без узгодження з громадянами, бо це порушує права громадян. Будь-який відступ державної влади від цього природного порядку і будь-яка спроба перешкодити вільно висловлювати свою думку громадянам є деспотизм. Таким чином, у своїй концепції Т. Пейн чітко протиставляє громадськість державі. Їм же висувається ідея формування міжнародної конфедерації національно незалежних і мирно взаємодіючих громадянських суспільств. Така «національна асоціація, що діє на принципах суспільства», необхідна для того, щоб забезпечити те коло суспільних послуг, яке саме громадськість не в змозі забезпечити.

Подальший свій розвиток концепція громадськості отримала в роботах І. Канта (1724-1804). У «Метафізика вдач» І. Кант розрізняє два основні режими влади: одним з них є правління, суть якого становить опіка над керованими, як над неповнолітніми, що порушує основне громадянське право особистості – бути дієздатним і правомочним в переслідуванні своїх цілей та інтересів, – таке правління Кант назвав деспотичним; і другий режим влади – патріотичний, при якому сама держава «хоча і поводить себе зі своїми підданими як з членами однієї сім'ї, але в той же час ставиться до них як до громадян держави, тобто за законами їх власної самостійності, кожен з них сам собі громадянин». Згідно із цією концепцією слід розрізняти два принципово різних принципу управління – деспотичне і патріотичне (у термінології Канта), батьківське та вітчизняне або патерналізм і патріотизм. Батьківська влада – це управління несамотійними, інфальтивними членами суспільства, потребують опіки, в патерналізмі; вітчизняне управління є відношення з повноправними, дорослими громадянами, автономними та незалежними від чужої волі. Правовий характер влади – принципова антитеза патерналізму.

Варто підкреслити, що класичні концепції громадськості формулюють негативне ставлення не тільки до деспотизму як влади, яка зневажає інтереси підданих, але і до влади, яка має благо народу. «Під благом держави, – писав Кант, – має на увазі не благополуччя громадян і їх щастя (воно може виявитися набагато більш приємним при деспотичному правлінні), а найвищий ступінь узгодженості державного устрою з правовими принципами. Держава, яка стала опікуном народу, перетворюється в деспотичну» [1, с. 12]. Якщо про благо народу, про інтереси своїх підданих печеться влада патерналістська, то дотримання права громадян на самостійність і незалежність один від одного і від державної влади гарантує правовий режим. Закон

в правовій державі не може бути засобом переслідування державного інтересу, інструментом впливу на людей.

Характеризуючи громадськість, І. Кант головними вважав такі ідеї: 1) людина все повинна створювати власними силами і відповідати за створене; 2) зіткнення людських інтересів і необхідність їх захисту є спонукальними причинами самовдосконалення людей; 3) громадянська свобода, законодавчо забезпечена правом, є необхідною умовою самовдосконалення, гарантія збереження і піднесення людської гідності.

Філософ робить висновок про те, що «для людства найбільшою проблемою, вирішити яку його змушує природа, є досягнення загального правового громадянського суспільства» [5, с. 9]. І. Кант не відокремлював державу від громадянського суспільства, називаючи саме це суспільство правовим. Громадськість, відповідно до його концепції, не частина соціуму, а цілісність, яка визначає взаємини з державою на основі права.

Синтез різних ідей і підходів з проблеми громадянського суспільства вироблених до XVIII століття належить Г. Гегеля (1770-1831). Слідом за Кантом він протиставляв громадськість суспільству патріархальному, вважаючи, що соціальні відносини громадськості радикально відрізняються від соціальних відносин, пов'язаних зі структурою сім'ї та спорідненості. Громадськість Г. Гегель визначив як сферу дії приватного інтересу і сюди ж включив сім'ю, релігію, право, мораль, освіту і закони. Особливу роль він відводив проблемі протистояння цілей індивідів: «У громадянському суспільстві кожен для себе – мета, всі інші для нього ніщо. Але без співвідношення з іншими він не може досягти всього обсягу своїх цілей» [2, с. 11].

Держава, що представляє собою сферу загальних інтересів, Гегель вважав більш високу ступінь розвитку, ніж громадськості. Держава, об'єднуючи індивідів, організації, піднімається над суспільством, вирішуючи його суперечності, примирює протилежні інтереси.

Громадськість за Гегелем – результат розкладання кровноспоріднених зв'язків і об'єднання людей в народ, націю. Нація, хоча і зберігає для більшості, що входять до неї індивідів, спільність походження, разом з тим об'єднує безліч «сторонніх» людей, що мають інших предків. Це стало можливим лише внаслідок зміни основи колективних зв'язків. Тепер її утворюють "загальні потреби і взаємодія в їх задоволенні», які не залежать від роду і племені, що входять в соціальну спільність суб'єктів.

Громадськість, на думку Гегеля, глибоко егоїстично, включаючи себелюбних індивідів, що об'єднуються, перш за все потребою. Оскільки кожен з них переслідує власні цілі, колективність схильна до різного роду випадковостей і потребує більш високої «форми загальності» – у державі. Таким чином, громадськість – «Сполучна ланка, яка була між розрізненими індивідами та державою як вищою формою людської організації».

У структурі громадськості Гегель виділяє три стани: хліборобне (дворяни і селяни); промислове (фабриканти, торговці, ремісники); загальне (чи-

новники). Громадськість являє собою сукупність окремих індивідів, класів, груп і інститутів взаємодії між якими регулюється цивільним правом. За своєю суттю громадськості антагоністичні, так тут стикаються різні приватні інтереси. Гегель у зв'язку з цим підкреслює принципову нездатність громадськості вирішувати внутрішні конфлікти і усувати протиріччя між індивідами.

Проблема взаємовідносин держави і суспільства активно розробляється в американській політичній думці. Видатний мислитель Т. Джефферсон, якому належить ідея народного суверенітету, спирається на теорію договір-ного походження держави, визнає право народу на зміщення неугодного уряду, на повстання.

Відповідно до теорії народного суверенітету, рівність, свобода є невід'ємними правами людини і громадянина. Вони належать людині від природи, тому їх значення вище, ніж закони, прийняті державою.

У його політичній доктрині міститься думка про призначення державної влади – охорони природних прав людини і громадянина. Права особистості і права уряду повинні знаходитися в такому стані, щоб права особистості не зневажалися. З ініціативи Т. Джефферсон були пізніше прийняті поправки до Конституції США 1787 року під назвою «Білль про права». У своїй «Автобіографії» він писав: «Уряд стає хорошим не в результаті консолідації або концентрації влади, а в результаті її розподілу ... Якби вказівки про те, як сіяти і коли жати, надходили до нас з Вашингтона, то незабаром ми залишилися б без хліба. Саме завдяки послідовному розподілу відповідальності, яка відбувається від загальної до приватної, можна забезпечити загальне благо і процвітання» [3, с. 9].

Французький мислитель А. де Токвіль (1805-1859) у своїй праці «Про демократію в Америці», вивчаючи досвід взаємодії держави і громадськості в цій країні, відзначає, що найбільшу небезпеку для демократії являє нова форма державного деспотизму. Поява великої кількості політичних структур виступаючих з метою захисту товариств, забезпечує його добробут, але позбавляє його свобод. Для запобігання зловживання з боку влади необхідно закріплення системи поділу влади, що дозволило б зменшити ризик встановлення деспотизму. «Такого роду політичне стримування деспотизму потрібно підкріпити ростом і розвитком громадянських асоціацій, які плекають місцеві свободи і створюють умови для активного вираження приватних інтересів. Плюралістичне і самоорганізуючі громади, незалежні від держави, необхідна умова демократії

А. де Токвіль підкреслює, що тільки добровільно обрана влада здатна в повній мірі вирішувати проблеми суспільства, так як вона спирається на його підтримку: «Рівність, що робить людей незалежними один від одного, виробляє в них звичку і схильність керуватися у приватному житті лише власними бажаннями і волею. Та повна незалежність, якої вони постійно користуються як у відносинах з рівними собі, так і в особистому житті, викликає в них невдоволення будь-якою владою і незабаром формує у них поняття політичної

свободи і прихильності їй. Люди, що живуть в такий час, отже, самим природним чином схильні до сприйняття вільних інститутів. Візьміть будь-якого з них, і, якщо ви зможете дістатися до його інстинктивних почуттів, ви виявите, що з різних форм правління він найбільше визнає і поважає те, главу якого він обрав сам, і дії якого знаходяться під його контролем» [6, с. 9].

Теорія громадськості знайшла свій подальший розвиток у творах К. Маркса. У роботі «Німецька ідеологія» він пише: «Так як держава є та форма, в якій індивіди, що належать до пануючого класу, здійснюють свої загальні інтереси і в якій все громадськості даної епохи знаходить своє зосередження – то з цього випливає, що всі загальні встановлення опосередковуються державою і отримують політичну форму». Специфіка функцій держави визначається виконанням загальних справ, обумовлених природою суспільства, а так само функціями, породжуються протилежністю цілей і прагнень уряду і народних мас.

Висновки. Нами зазначається, що на відміну від гегелівської концепції, що розглядає державу як певну організуючу і керуючу силу, детермінуючий розвиток громадськості та його особливості, Маркс розглядає громадськості як продукт еволюції соціальної матерії. Згідно з його теорією, громадськості є предтечею держави і саме соціально-економічні зміни в громадянському суспільстві зумовлюють зміни форм держави.

На думку вчених, громадськість не може залишатися «цивільним», якщо в нього політичної владою не привноситься порядок. Тільки держава – конституційна держава – здатна об'єднати приватні інтереси в єдину спільноту. Втручання держави, за Гегелем, в цивільну сферу виправдано: 1) якщо його метою є усунення несправедливості або нерівності, таких як панування одного або декількох класів над іншими, пауперизація населення; 2) якщо воно спрямоване на захист і сприяння загальним інтересам населення.

Таким чином, можна відзначити, що саме в навчанні Гегеля найбільш повно відображена ідея про розмежування громадськості і держави і про їх діалектичні взаємозв'язки.

Список використаних джерел

1. Мартиненко В. М. Демократизація механізмів державного управління процесами суспільних трансформацій : автореф. дис. ... д.держ.упр. : 25.00.02 / Мартиненко В. М. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Х., 2005. – 38 с.

2. Плоский К. В. Молодіжний громадський рух як чинник державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр. : 25.00.01 / Плоский К. В. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - К., 2009. – 20 с.

3. Семенов В. М. Регіональні особливості державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Семенов В. М. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. - Х., 2009. - 16 с.

4. Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020» : указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. - Режим доступу: www.president.gov.ua/documents/18688.html.

5. Дацій Н.В. Взаємовідносини органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства / Н. В. Дацій // Збірник наукових праць ДонДУУ : Сучасні тенденції державного управління в умовах соціально-економічного розвитку» : Серія «Державне управління». – Т.ХV, Вип. 286, 2014. – С. 37–51.

6. Філіпчук В. О. Європейська інтеграція як засіб державотворення в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Філіпчук В. О. ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2014. – 22 с.

References

1. Martynenko, V.M. "Demokratyzatsiia mekhanizmiv derzhavnoho upravlinnia protsesamy suspilnykh transformatsii." Abstract Diss. ... PhD in Public Administration. Kharkiv, (2005): 38. Print.

2. Ploskyi, K.V. "Molodizhnyi hromadskyi rukh yak chynnyk derzhavotvorennia v Ukraini." Abstract Diss. ... PhD in Public Administration. Kyiv, (2009): 20. Print.

3. Semenov, V.M. "Rehionalni osoblyvosti derzhavotvorennia v Ukraini." Abstract Diss. ... PhD in Public Administration. Kharkiv, (2009): 16. Print.

4. Ukraine. President of Urraine. *Stratehiia staloho rozvytku «Ukraina - 2020»*. Available to: www.president.gov.ua/documents/18688.html. Accessed: 08 Feb. 2017.

5. Datsii, N.V. "Relations between public authorities and civil society institutions." *Contemporary trends in public administration in the conditions of socio-economic development. Series "Public administration"* 286 (XV) (2014): 37-51. Print.

6. Filipchuk, V.O. "Yevropeiska intehratsiia yak zasib derzhavotvorennia v Ukraini." Abstract Diss. ... PhD in Public Administration. Kyiv, (2014): 22. Print.

DOI: 10.5281/zenodo.1247866

УДК 351.88:339.96

Myrna N., Ph.D in Public Administration, associated professor, department of law and european integration, Kharkiv Regional Institute of Public Administration, National Academy of Public Administration under the Office of the President of Ukraine, Kharkiv,

Padafet I., Ph.D in Public Administration, associated professor, Department of Personal Management Department, Kharkiv Regional Institute of Public Administration, Kharkiv

UKRAINE'S ASSOCIATION AGENDA AND PECULARITIES OF ACQUISITION OF THE INTERNATIONAL TECHNICAL ASSISTANCE

The unstable political, legislative and administrative context in Ukraine limited the effectiveness of EU assistance. EU–Ukraine cooperation advanced in the wake of the 2014 Maidan events, but the challenges faced by Ukraine still heavily affect the re-